

TITO SZEREPE TÁRSADALMI ÖNVÉDELMÜNK KIÉPÍTÉSÉBEN ÉS ERŐSÍTÉSÉBEN

Ma már a köztudatban mély gyökeret vert a felismerés és mindinkább a gyakorlat is, hogy öngazgatású szocialista társadalmunk függetlensége, el nem kötelezett politikánk és országunk területi sérthetetlen-sége két szorosan egybekapcsolt pilléren nyugszik: az általános honvédelmen és társadalmi önvédelmünkön. De ez, legalábbis a köztudatban, nem volt mindig így. Ezért Tito még élete utolsó pártkongresszusi beszámolójában (1978-ban) is szükségesnek tartotta hangsúlyozni (A JKSZ XI. kongresszusa, Dokumentumok, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978, 65—66. o.):

„El kell mondanom, hogy néha meglehetősen egyoldalúan viszonyulnak az általános honvédelem és társadalmi önvédelem kérdéseikhez. A figyelem középpontjában a fegyveres harcra és az esetleges össznépi védőháborúra való felkészülés áll. Ez helyes és érthető is, de nem elegendő. Hazánk lakosságának többségét úgyszintén fel kell készítenünk, mégpedig arra, hogy háború esetén, koncepciókkal összhangban, más teendőket végezzen: a gazdaságban, a polgári védelemben, az egészségügyi szolgálatban, az oktatásban, a tudományban, a művelődésben teljesítse a rábízott feladatokat. Ezért a Kommunista Szövetségnek és a többi szervezett szocialista erőnek sokkal nagyobb gondot kell fordítania arra, hogy az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem rendszerének ezt az részét kiépítse.”

A társadalmi önvédelem fogalma és titói alapelvei

A társadalmi önvédelemnek mélyen a forradalmi munkásmozgalom illegális korszakába visszanyúló gyökerei vannak. Még a tőkés Jugoszlávia kíméletlen osztályharcaiban és a rendőrségi üldöztetések idején a Jugoszláv Kommunista Párt nagy figyelmet szentelt nemcsak a konspirációra és az osztályellenség előtti magatartásra, de arra is, hogy véde-

kezzen a rendőrségi provokátorok és besúgók ellen, hogy hathatósan védelmezze kádereit és szimpatizánsait az osztályellenség csapásaitól. Ezekből a hagyományokból indult ki az az önvédelmi rendszer, amely tovább fejlődik a népfelszabadító háborúban és a szocialista forradalom fegyveres szakaszában, majd az ezt követő időszakban. Mégis a társadalmi önvédelem mint átfogó elgondolásokon alapuló doktrína valójában a hetvenes évek legelején épül ki, amikor már kidolgoztuk és részben megvalósítottuk az általános honvédelmünk doktrínáját, és amikor az előretörő ellenforradalmi irányzatok letörése volt napirenden. Tekintettel, hogy Titónak kimagasló személyes szerepe volt az anarcholiberalis eszmei köntösbe burkolt nacionalizmus visszaszorításában és a munkásosztály társadalmi helyzetének, a Kommunista Szövetség politikai rendszerünkben betöltött szerepének megszilárdításában, már ebből is kiviláglik a hozzájárulása a társadalmi önvédelem kiépítéséhez.

Nem kétséges, hogy általános honvédelmünk doktrínája kiépítésében, amely a 60-as években ment végbe, Titónak mint hadvezérnek, mint forradalmár marxistának nagy szerepe és érdemei vannak. Ez a doktrína is forradalmi harci hagyományainkból, a népfelszabadító háború hagyományaiból és tapasztalataiból merít. Ezért is közérthetőbb és mélyebben vésődött a köztudatba az a döntő fontosságú személyes hozzájárulás, amely Titóhoz fűződik az általános honvédelem doktrínájának kiépítésében és fokozatos életre hívásában. Így azután, mintha árnyékban maradt volna az általános társadalmi önvédelemben betöltött elméleti és gyakorlati szerep, amelyet Tito töltött be marxista felkészültségével, gyakorlati forradalmi tapasztalatával és éleslátásával.

A mai értelemben vett társadalmi védelem eszmei-politikai tartalmát meghatározó okmányok a 70-es években születtek, tehát akkor, amikor már jelentős tapasztalatokat szerzett egész társadalmunk, a Jugoszláv Kommunista Szövetséggel az éln, a társadalmi rendszerünket veszélyeztető „balos” és jobboldali anarchista eszmei színezetű ellenséges fellépések leküzdésében, és amikor már aránylag fejlett öngazgatási társadalmi viszonyokat állandósítottunk a társult munka rendszerének bevezetésével. Tudvalevő, hogy ezekben a folyamatokban és eseményekben milyen kimagasló szerepet töltött be Tito történelmi személyisége.

A társadalmi védelmünk kérdéseiben tekintélyt képviselő szakíró, dr. Velizar N. Najman (*Društvena samozaštita* című könyve; a JSZSZK Hivatalos Lapja Kiadóintézete, Belgrád, 1976. kiadásában, 13. oldal) három okmányt tart lényegesnek, amelyek meghatározták a társadalmi önvédelem eszmei-politikai alapjait Jugoszláviában.

Az első ilyen okmány a JSZSZK Képviselőházának Határozata a társadalmi önvédelem megvalósításának alapjairól az öngazgatás rendszerében (a JSZSZK Hivatalos Lapja, 1973, 40. szám). Ez a Határozat inkább politikai jellegű, mint tételes rendelkezéseket tartalmazó okmány. Mint alapelvet a Határozat kimondja, hogy a társadalmi önvédelem a szocialista öngazgatási viszony összetevő része és egyben a szocialista

önigazgatású társadalom védelmi rendszerének megszervezése és megvalósítása szempontjából a legátfogóbb alapot képezi. Ezek az alapvető elvek a szocialista társadalom védelmi rendszerének demokratikus felfogásából erednek, és kifejezik annak társadalmasítási fejlődési irányát.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség X. kongresszusa (1974. május 27—30.) külön határozatában foglalkozik az általános honvédelem és társadalmi önvédelem kérdésével (A Jugoszláv Kommunista Szövetség tizedik kongresszusa, Dokumentumok; Forum, Újvidék, 1974, 268—274. oldal). Ez a határozat és Tito beszámolójának megfelelő kitételei (idézett kiadás, 48—51. oldal) lefektetik már a társadalmi önvédelem átfogó eszmei-politikai alapjait. Különösen lényegesek az 1974-es alkotmányba foglalt álláspontok, melyek szerint a társadalmi önvédelem kifejezi a dolgozók öngazgatási érdekeit és mindennapi, állandó tevékenységük részét képezi. A JKSZ kongresszusának határozata többek között leszögezi (idézett kiadvány, 269. oldal, a határozat II. részének 1. pontja): „A védelemmel és biztonsággal kapcsolatos további társadalmasítása forradalmi folyamat, a munkásosztály, Jugoszlávia nemzeteinek és nemzetiségeinek tartós érdeke... A kommunisták feladata, hogy minden társadalmi környezetben küzdjenek, hogy a védelem és a biztonság egyre inkább a dolgozók és a polgárok mindennapi tevékenységének, mint a védelem és önvédelem fő hordozóinak és döntő tényezőinek alkotórészévé váljon, hogy ezáltal még inkább kifejezésre jusson a dolgozóknak, mint a védelem és önvédelem fő hordozóinak és döntő tényezőinek alkotó tevékenysége és kezdeményezése.” A másik lényeges eszmei-politikai tétel ebben a határozatban az, hogy kifejti a társadalmi önvédelem szerteágazó tevékenységét mint szervesen az általános honvédelemhez kapcsolódó tevékenységet és feladatkört. Kifejti, hogy az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem tartópillérei öngazgatású szocialista fejlődésünknek és függetlenségünknek, s ilyen értelemben védelmi rendszerünk egységéről beszélhetünk.

A harmadik fontos és meghatározó jelentőségű okmány V. Najman szerint az 1975. július 9-én megtartott JKSZ KB Elnökségének ülésén elhangzott dr. Vladimir Bakarić beszámolója és az ülésen meghozott: A társadalmi önvédelem megszervezésének és alkalmazásának eszmei és politikai alapjai című határozat (magyar nyelvű kiadásában: A társadalmi önvédelem megszervezésének és kiépítésének eszmei és politikai alapjai című 1975-ös Forum kiadvány, 26—40. oldal). A határozat nagy alaposággal részletezi a X. pártkongresszus egy évvel előbb elfoglalt álláspontjait. Különösen nagy figyelmet szentel társadalmunk szervezett szocialista erőinek egybehangolt tevékenységére. Külön hangsúlyozza a szakosított állami szervek fontos szerepének elismerésével azt a körülményt, hogy szocialista öngazgatású társadalmunk védelmének hordozói az ország dolgozói és polgárai, s hogy saját területükön a társadalmi-politikai közösségek a legfelelősebbek a társadalmi önvédelem egységes rendszerré való szervezéséért és működtetéséért.

Még két jelentős okmányt kell megemlíteni. Az egyik határozat megelőzi a már tárgyalt hármat. Róla V. Bakarić szólt a JKSZ KB Elnöksége 13. ülésén (idézett kiadvány, 13. oldal). Ez a JKSZ KB 4., brioni (1966) plénumának határozata, amely elsősorban a biztonsági szervekre vonatkozik, de elvi döntést hoz a biztonsági ügyek társadalmisításáról és a JKSZ viszonyulásáról társadalmunk biztonsági kérdései iránt. Erről a JKSZ KB 4. (brioni) plénumáról beszámolójában V. Bakarić megállapítja: „Elhatároztuk, hogy a biztonsági szerveket és szolgálatot teljesebben beleillesztjük öngazgatási rendszerünkbe, illetve társadalmisítjuk a biztonsági ügyeket, kidomborítottuk annak szükségét, hogy a Kommunista Szövetség rendszeresen foglalkozzon ezekkel a kérdésekkel.”

S még egy lényeges határozat: a Jugoszláv Kommunista Szövetség 1978. június 20—23. között megtartott XI. kongresszusának munkája és az általános honvédelemre és társadalmi önvédelemre vonatkozó határozata (magyar nyelvű kiadása: A JKSZ tizenegyedik kongresszusa, Dokumentumok, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978, az egységes kongresszusi határozat ötödik része, 697—707. oldal). Ez a kongresszusi határozat — erre még a továbbiakban visszatérünk — hasonlóan a négy év előttihez, a társadalmi önvédelmet és az általános honvédelmet egész társadalmunk feladatának két alapvető és egységes rendszert alakító összetevőként tárgyalja.

Meg kell még említeni, hogy a köztársaságok és a tartományok társadalmi önvédelmi törvényei is igen jelentős okmányok. Fontosságuk nemcsak abban van, hogy meghagyásaik alapján kötelesek vagyunk eljárni, hanem abban is, hogy a szakembernek és általában minden öngazgatónak instruktív jellegüknél fogva szinte kézikönyvként is szolgálnak. A vajdasági törvényt a Vajdaság SZAT Hivatalos Lapja 21/1973. száma jelentette meg (teljes címe: Törvény a társadalmi önvédelmi rendszer alapjairól). A társadalmi önvédelmet szabályozó törvényeket a szocialista köztársaságok és a szocialista tartományok 1973 és 1976 között hozták meg.

A társadalmi önvédelem alkotmányjogi meghatározása

A társadalmi önvédelem rendszerét érvényben levő alkotmányunk nem határozta meg részletesen és szabatosan, noha az alkotmányosság és a törvényesség elve és az a körülmény, hogy politikai rendszerünk két külön intézménnyel gyarapodott az 1974-es alkotmány által mindenképpen bizonyítja, hogy belső öngazgatási szocialista rendünk zavartalan fejlődésének új alkotmányos rendszerünk kellő figyelmet szentelt és új intézményekkel is gazdagította. Ez a két intézmény: az öngazgatási társadalmi jogvédő (129—131. szakasz), aki az igazságszolgáltatás addigi mechanizmusát kibővítve társadalmi védelmet nyújt az öngazgatási jogok és a társadalmi tulajdon védelmének, valamint az öngazgatási

munkásellenőrzés bevezetése (107—109. szakasz). A JSZSZK alkotmányának tételes rendelkezései, nem külön, de az öngazgatási munkásellenőrzés kapcsán (107. szakasz, 1. bekezdés) meghatározzák társadalmi önvédelmünk lényegét. Ez a szakasz többek között kimondja:

„Öngazgatási jogaik megvalósítása és védelme céljából, a társult munka alap- és más szervezeteiben a dolgozóknak joga és kötelessége öngazgatási munkásellenőrzést gyakorolni, közvetlenül a szervezet igazgatási szervei által és az öngazgatási munkásellenőrzés külön szervei által.” Az idézett rendelkezésekben az öngazgatási jogok védelméről és megvalósításáról van szó, ami politikai rendszerünk központi kérdése, de nem meríti ki azt teljes egészében. De lényeges az, hogy ezeknek a jogait is dolgozóink három csatornán valósítják meg: közvetlenül, öngazgatási rendszerünk rendes általános intézményei révén és szakosított intézmények, szervek révén.

Átfogó értelmezésben a JSZSZK alkotmánya (Bevezető rész, Alapelvek, IV. rész) tömören leszögezi:

„A társadalmi önvédelem mint az öngazgatású társadalom funkciója, az alkotmányos berendezések, a dolgozók öngazgatási jogainak, valamint az ember és a polgár egyéb jogainak és szabadságának védelme végett, a társadalmi vagyon védelme, a dolgozók és a polgárok személyi és vagyonbiztonsága végett a dolgozók, a polgárok, a társult munka szervezetei és más öngazgatási szervezetek és más szervezetek és közösségek, valamint a társadalmi-politikai szervezetek és más szervezetek és a társadalmi-politikai közösségek tevékenységével valósul meg.”

Az idézett alkotmányos megállapításokkal (megfogalmazásuk éve 1973—1974) kapcsolatban két körülményre hívjuk fel a figyelmet. Akármennyire is tömören fejezi ki azt, amit már az előző évben, 1973-ban külön határozatában kifejezett a Szövetségi Képviselőház, mégis jól érzékelteti, mennyire átfogó és sokoldalú a társadalmi önvédelem tartalma, ha úgy tetszik, tárgya. Ezen felül az alkotmányos megállapítás felsorolja a társadalmi önvédelem sokféle alanyait. S végül, a társadalmi önvédelem tárgya és alanyai alapján következik az, amit a szövegezés előrebocsát, nevezetesen, hogy az „öngazgatású társadalom funkciója”.

A társadalmi önvédelem elmélete és gyakorlata szemmel látható fejlődésen ment keresztül öngazgatású szocialista politikai rendszerünk fejlődésével együtt. A társadalmi önvédelem különösen az 1970-ben tetőző ellenforradalmi irányzatok leküzdése folyamán épült ki. A JKSZ és Tito személyesen hozzájárul azon gyakorlathoz, illetve azon elvek érvényesítéséhez, amelyek a jugoszláv forradalmi munkásmozgalomnak már a háború előtti tevékenységében is megvoltak.

Máskülönben a társadalmi rend védelme minden politikai rendszer sajátossága és mindenkor az uralkodó társadalmi erők alapvető érdekeit szolgálják. A saját társadalmi rendünk védelme valóban önvédelem, mert ez a védelem nemcsak hogy nem szolgálja egy kisebbségi osztály és osztályszövetségei érdekeit, hanem a közvetlen demokráciájának for-

májában való proletárdiktatúra megvalósítása igényelte a széles körű tevéleges mozgósítást minden lényeges társadalmi funkció és vállalkozás megvalósításában. A társadalmi önvédelem ilyen tartalmát már megtaláljuk a népfelszabadító háború idején is a születő új társadalmi rend védelmében. Erről dr. Vladimir Bakarić 1974 júliusában a JKSZ KB Elnöksége 13. ülésén (idézett kiadvány, Forum, 1975, 8. oldal) többek között megállapítja:

„Elmondhatjuk, hogy a társadalmi önvédelem koncepciója eszmeileg és politikailag jelen van a Jugoszláv Kommunista Párt, illetve a Jugoszláv Kommunista Szövetség egész gyakorlatában. Biztonságunkat a népfelszabadító háborúban és szocialista forradalmunkban a legszélesebb alapokra helyeztük; a népfelszabadító mozgalom valamennyi politikailag szervezett erejének önvédelmi tevékenységén alapult, mindenekelőtt népünknek magas fokú tudatán és önvédelmi magatartásán, amely tudta védelmezni forradalmunk alapvető vívmányait, őrizni legnagyobb titkait, s kész volt életét is adni azért, hogy megvédje harcosait, sebesültjeit, kórházait, raktárait, a népfelszabadító hadsereg alakulatait, forradalmunk és népfelszabadító mozgalmunk minden más értékét.”

Az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem mint két egymást kiegészítő funkció

Újabb felfogásainkkal összhangban, s a nézetek megvalósítását követő gyakorlatunkban, az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem állandóan közösen szerepel társadalmunk alapvető rendelkező okmányaiiban, noha egymással nem azonosak. Valójában, a belső biztonságunk megőrzése és a területi sérthetlenségünk védelme, általános védelmünk két alapvető összetevője. Ez a két összetevő nem egymás mellett, hanem egymást kiegészítve, hatásában egymásba fonódva képezi védelmünk teljes rendszerét.

Így a Jugoszláv Néphadsereg lényeges támaszt jelent már pusztán létezésével karhatalmi szerveink és általában társadalmi önvédelmünk egészére vonatkozóan. De az általános honvédelem másik fegyveres tényezőjére is ez vonatkozik. Sőt kialakítása is a társadalmi önvédelmi célokat tudatosan beépíti szervezésébe és működésébe. Ezt a JKSZ XI. kongresszusának határozata (V. rész, 4. pont) ki is mondja: „A területi védelmet úgy kell megszervezni és kifejleszteni, hogy módszere és formája alapján, az adott körülményekkel összhangban a társadalmi önvédelem tényezőjeként működjön...” Ez a megállapítás vonatkozik általános honvédelmünk jelentős nem-fegyveres alakulataira is, a polgári védelem egységeire. Erről a JKSZ XI. kongresszusának határozata ki mondja (V. rész, 8. pont): „A Kommunista Szövetség kiemeli a polgári védelem jelentőségét, a polgári védelem önvédelmi és honvédelmi szere-

pét a lakosság, továbbá az anyagi, a kulturális és egyéb javak mentésében és védelmében, békeidőben és hadiállapotban egyaránt ...”

Az általános honvédelem és társadalmi önvédelem közötti szorosabb kapcsolat teremtésében a Kommunista Szövetségnek döntő szerepe van. Ez a szerep eszmei-politikai téren kifejtett hatásában nyilvánul meg, de közvetlen szervezeti szempontból, mint szervezet, amelynek döntő szerep jut az általános honvédelem és társadalmi önvédelem alsó és középszintjén való irányítás közös irányító szerveiben.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség XI. kongresszusa a kapcsolat-teremtés eszmei-politikai síkon való létrehozásáról kimondja (V. rész, 9. pont) többek között: „Az általános honvédelem és társadalmi önvédelem további kapcsolatteremtési igénye és társadalmi jellege, ami Jugoszlávia jelenlegi biztonsága veszélyeztetésének bármely formájával való szembehelyezkedés tényezője, s amelyben a Kommunista Szövetség legfelelősségteljesebb szerepet és hatóerőt képvisel, az általános honvédelemben az irányítás további tökéletesítését, a társadalmi önvédelemben pedig az irányítást és koordinálást követelik meg ...”

Az egységes vezénylési elvből kiindulva az irányítás és az összehangolás biztosítása érdekében még a legnehezebb körülményekben is, a Kommunista Szövetség közvetlen szervezeti feladatokat is vállal. Erről mondja ki a már idézett határozat (V. rész, 9. pont) a többek között: „Ilyen értelemben a Kommunista Szövetség síkraszáll azért, hogy a politikai rendszeren belül a társult munka szervezeteiben, a helyi közösségekben és minden más társadalmi-politikai közösségben megalakuljanak a társadalmi önvédelem és az általános honvédelem egységes vezénylő-, irányító- és koordináló szervei, amelyekben minden szinten a Kommunista Szövetség tölti be a vezető szerepet ...”

A társadalmi önvédelem mint az ország biztonságát szolgáló intézkedések rendszere

A társadalmi önvédelem nem egysíkú tevékenység, hanem igen sokoldalú intézkedési rendszer, sok hordozójával, amely szoros kapcsolatot létesít és kölcsönhatást gyakorol az általános honvédelem síkján kifejtett tevékenységgel.

Tárgyában igen összetett a társadalmi önvédelem sok alanyának tevékenysége. Az alanyok sokasága mellett, a társadalmi önvédelem szer-teágazó tárgyköre is megköveteli hatékonysága érdekében, hogy összehangolt rendszerként működjön, tiszteletben tartva a közreműködő alanyok politikai rendszerünkben meghatározott szerepét és helyét.

Általában négy csoportba sorolják a társadalmi önvédelem tárgyát képező sokféle tevékenységű területet. Négyes csoportosításban sorolja ezt a sokrétű tevékenységet a JK SZ XI. kongresszusának határozata (V. rész, 5. pont) a következő módon: „... (1) az alkotmánnyal megalko-

tott szocialista államrend, (2) a dolgozók öngazgatási és egyéb jogai, (3) továbbá a társadalmi és személyi vagyon, (4) valamint a polgárok vagyoni biztonságának védelme." Megjegyzendő, hogy a szakirodalom a biztonsági intézkedések rendszerének szerteágazó területét másképpen is csoportosítja.

A JKSZ álláspontja, hogy a társadalmi önvédelem alanyainak, a különböző közösségeknek és állami szakosított szervezeteknek a szoros együttműködése szükséges, elítéli azokat a nézeteket, amelyek társadalmunk önvédelmét, „az e téren működő állami szervek, a közigazgatási szervek és szakszolgálatok tevékenységét” tartják lényegesnek és a társadalmi tényezőt nem kapcsolják be társadalmi önvédelmünk kiépítésébe és működésébe. A dolgozóknak és a polgároknak általában a társadalmi önvédelem irányításában fennálló jogaik és kötelezettségeik szempontjából lényeges a JKSZ XI. kongresszusának álláspontja, amely többek között kimondja (Az általános határozat V. része, 5. és 6. pont): „... Ilyen értelemben határozottan fel kell számolni azokat a felfogásokat és azt a gyakorlatot, amely az önvédelmet a munka külön ágazataként értelmezi, illetve kizárólag a hivatásos szervek és szolgálatok működési területére korlátozza.

6. Külön figyelmet kell szentelni a társadalmi önvédelem megszervezésére és megvalósítására a helyi közösségekben, a társult munka alapszervezeteiben, az öngazgatási érdekközösségekben, és a községben, mert ezáltal az öngazgatási alapokon megszervezett dolgozók és a polgárok saját területükön végzett tevékenységükkel, saját erejükkel és eszközeikkel védik a társadalmi és anyagi értékeket és az öngazgatást a veszély minden formájától...”

A társadalmi önvédelmi jártasság növelése sokrétű feladat. Semmi esetre sem korlátozódhat csupán előadások és összejövetelek megtartására. Elsősorban az öngazgatás gyakorlata, az általunk vagy jóváhagyásunkkal meghozott szabályzatok ismerete és végrehajtása a legjobb tanítómester. De egész iskolarendszerünk is a társadalmi önvédelmi kultúra fejlesztését szolgálja. Erről a JKSZ XI. kongresszusának határozataiban (V. rész, 13. pont) a következők olvashatók: „A dolgozóknak és polgároknak a társadalmi önvédelmi feladatok és tennivalók elvégzésére való felkészítése a társultmunka-alapszervezetek, helyi közösségek és a szélesebb társadalmi környezet önvédelmi szükségleteiből fakad. Ezzel összhangban minden fokozatú iskola és más társadalmi oktatási és nevelési formák programjába be kell iktatni a társadalmi önvédelem megfelelő tartalmát.”

A társadalmi önvédelem területén különösen fontos helyet foglalnak el azok a létesítmények és intézmények, amelyekben sok idegen állampolgárságú ügyfél vagy látogató fordul meg. Erről a JKSZ XI. kongresszusának határozata (V. rész, 6. pont) meghagyja: „A Kommunista Szövetség kiemeli a társadalmi önvédelem megszervezésének jelentőségét azokban a szervezetekben és intézményekben, amelyek kapcsolatot tar-

tanak fenn a külfölddel, továbbá a tudományos, oktatási, nevelési és tájékoztatási szervezetekben és a társult munka más szervezeteiben, amelyeknek külön társadalmi jelentőségük van...” A külföldi ügyfelekkel vagy látogatókkal való közlekedést minden szervezet saját szabályzattal rendezi; törvény kötelezi, hogy az ilyen tárgyú és a társadalmi önvédelem szempontjából fontos kérdéseket szabályzattal rendezze.

Az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem mint minden polgárnak joga és kötelessége

A társadalmi önvédelemre és általános honvédelemre vonatkozó jogait és kötelezettségeiket polgáraink csak elvétele valósítják meg mint egyedek. Sokkal gyakrabban szervezeten, társadalmi szervezethez, a társult munka szervezete tagjaként, vagy mint valamilyen társadalmi-politikai szervezet tagja és a társadalmi-politikai közösséghez tartozó (a helyi közösséghez, a községhez, a tartományhoz és a köztársasághoz tartozó) ember. Ezért is szögezte le a JKSZ kongresszusi határozata (V. rész, 1. pont): „... az általános honvédelmet és a társadalmi önvédelmet úgy kell továbbépíteni, mint a politikai rendszerünk egymással összekapcsolt funkcióit, amelyek az egységes cél megvalósításában egységes eszmei-politikai, munkás-, illetve osztályjellegű alapon, valamint a népfelszabadító háború és a forradalom tapasztalatai alapján kölcsönösen áthatják és kiegészítik egymást”.

Erről a témáról a Jugoszláv Kommunista Szövetség XI. kongresszusa 1978-ban (V. rész, 6. pontjában is) érdemlegesen rendelkezik más vonatkozásban is. Megjegyezzük, hogy a JKSZ XI. kongresszusi határozatát azért idézzük ilyen gyakran, mert joggal állapította meg róla a következő, XII. JKSZ kongresszusi előkészítő bizottság 1981 szeptemberében, hogy az általános honvédelemre és a társadalmi önvédelemre vonatkozó határozatok, amelyeket az 1978-ban megtartott JKSZ kongresszus hozott, hosszú lejáratúak és nem igényelnek lényegesebb kibővítést és kiegészítést. Az említett határozat V. része, 6. pontjában témánkhöz kapcsolódóan kimondja még:

„Ez magába foglalja a dolgozók és a polgárok konkrét és elszánt harcát is, amely az összes öngazgatás- és szocialistaellenes jelenségek, valamint hordozóik ellen irányul. Ebből a szempontból a konkrét szükségletekkel és körülményekkel összhangban feltétlenül fejleszteni kell a dolgozók és polgárok megszervezésének és felkészülésének új formáit is, amelyek biztosítják a fokozottabb tevékenységet, amelyeket a társadalmi vagyon, a közrend, a nyugalom és egyéb értékek védelmében foganatosítani kell a környezetben.”

A társadalmi önvédelem és az általános honvédelem közvetlen emberi, egyedi és a társadalmi szervezkedés alapsejtjében megvalósuló tevékenységéről Tito a JKSZ 1978-ban megtartott kongresszusi beszámoló

lójában kifejti (idézett magyar nyelvű kiadvány, 64. oldal): „Az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem teendőinek ellátása egyre inkább, hogy úgy mondjam, a munka révén és a munkával egyidejűleg történik, vagyis a rendszeres mindennapi tevékenységek és munkával összefüggő feladatok alkotórészévé válik...”

A társadalmi-politikai szervezetek szerepe a társadalmi önvédelem rendszerében

Mivel tehát a társadalmi önvédelemben csak elvárva jelentkezik a dolgozó és a polgár mint egyed, ezért kimagasló szerep jut benne a társadalmi-politikai szervezeteknek, a dolgozók más egyesületeinek és szervezeteinek. Ez a szerep kettős vonatkozású. A társadalmi-politikai szervezetek jelentős szerephez jutnak a munka alapján szervezett dolgozók esetében: a társult munka szervezeteiben. Itt elsősorban a Kommunista Szövetség, a Szakszervezeti Szövetség és a Szocialista Ifjúsági Szövetség szervezetei ténykednek az üzemekben és intézményekben működő egyesületek mellett. De igen lényeges a társadalmi-politikai szervezetek feladatköre a társadalmi önvédelem és az általános honvédelem kapcsán a társult munka szervezetein kívül is.

Ilyen vonatkozásban, és csakis ilyenben érvényesülhetnek a Szocialista Szövetség, valamint a Harcos Szövetség és a tartalékos tisztek egyesületei, mert azoknak nincs is a társult munka szervezetein belül alapszervezetük, tekintettel arra, hogy nem termelési, hanem kizárólag területi elv alapján építik fel szervezetüket.

Az általános honvédelem és a társadalmi önvédelem keretszervezete a Szocialista Szövetség. Ennek keretében teljesíti ugyanis valamennyi társadalmi-politikai szervezetünk a maga feladatát. Ez különben összhangban van a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége általános és alapvető szerepével politikai rendszerünkben, amelyről a JSZSZK alkotmánya kimondja (Bevezető rész, Alapelvek, VIII. rész, 3. bekezdés), hogy „a szocialista öngazgatás rendszerében a társadalmi-politikai tevékenység legszélesebb alapja”. Ezzel egyidejűleg a Kommunista Szövetségnek vezető és irányító szerep jut, amely vezető szerep hangsúlyozottabb a társadalmi önvédelemben és az általános honvédelemben, mint politikai rendszerünk megvalósításában általában.

A Szocialista Szövetségről mint a társadalmi önvédelem átfogó alappjáról a JKSZ XI. kongresszusának 1978-as évében hozott határozata kimondja (V. rész, 2. pont): „... A társadalmi önvédelem és az általános honvédelem megszervezése és akciójának politikai bázisa a szakszervezettel, a Szocialista Ifjúsági Szövetséggel és a többi társadalmi-politikai szervezettel és társadalmi szervezettel együtt a Szocialista Szövetségben, vagyis a szervezett szocialista erők egységfrontjában kell lennie. Ilyen tömeges bázisra támaszkodva, s figyelembe véve a népfel-

szabadító háború tanulságait és tapasztalatait, a Jugoszláv Kommunista Szövetség végrehajtja a társadalmi önvédelem és az általános honvédelem megszervezésével és érvényesítésével kapcsolatos feladatait . . .”

A Kommunista Szövetség a társadalmi önvédelemben és az általános honvédelemben betöltött szerepét a következőképpen fogalmazza meg az 1978-ban meghozott XI. kongresszusi határozatában (V. rész, 2. pont):

„A Kommunista Szövetség szervezeteinek és szerveinek rendszeresen kell foglalkozniuk a honvédelem és önvédelem problematikájával majd a politikai, illetve biztonsági helyzet, valamint a védelmi felkészültség fokának felmérése alapján működési környezetükben kezdeményezéseket tesznek, akciókat indítanak . . . Az általános honvédelemmel és társadalmi önvédelemmel kapcsolatos tennivalókat a munka által és a munkával párhuzamosan végzik, mert ezek alkotórészei a mindennapi tevékenységnek és munkafeladatoknak.

A Kommunista Szövetségnek a Szocialista Szövetséggel és a szocialista öntudat által vezérelt többi szervezett erővel együtt sokoldalúan tevékenykednie kell a dolgozók és a polgárok eszmei-politikai egységének erősítésén, valamint a dolgozók és a polgárok tudatának és meggyőződésének olyan irányba való fejlesztésén, hogy a szocialista öngazgatáson, az el nem kötelezett külpolitikán, a testvériségen és egységen, valamint a nemzeti egyenrangúságon alapuló általános honvédelem és társadalmi önvédelem társadalmunk megvédésének egyetlen lehetséges és leghatékonyabb formája . . .”

Fontos szerep hárul a Kommunista Szövetségre a nők és az ifjúság eddiginél fokozottabb bevonásában a társadalmi önvédelem és az általános honvédelem kérdéseibe. Békeidőben bevonásuk elhanyagolását már azért sem engedhetjük meg, mert ez a védelem szempontjából a lakosság nagyobb felének elhanyagolását jelenti. A hadihelyzetben szintén döntő fontosságú a nők és az ifjúság bevonása. Ezt már háborús tapasztalataink, a népfelszabadító háború és a szocialista forradalom fegyveres szakasza is bizonyítja. Hogy mégis sok a teendő ezen a téren, ezt elsősorban azok a le nem küzdött patriarkális viszonyok okozzák, amelyek lebecsülik a nők és az ifjúság általános öngazgatási afirmálását.

Ezért is emel olyan határozottan Tito szót XI. pártkongresszusi beszámolójában (idézett kiadvány, 65. oldal) a nők szerepével kapcsolatban: „. . . a népfelszabadító háborúban és egyéb jelenkori háborúban a nők bebizonyították, hogy akárcsak a férfiak, végre tudják hajtani a legnehezebb feladatokat is.” Az ifjúsággal kapcsolatban kifejtette Tito (idézett kiadvány, 65. oldal): „Ezúttal is hangsúlyozni kívánom azt a fontos helyet és szerepet, amely ifjúságunkat az általános honvédelemben és társadalmi önvédelemben megilleti. Az ifjúságnak a honvédelmi és önvédelmi teendőkre való felkészítése ma jobb, mint korábban volt, de még mindig nem munkálkodnak rajta kellőképpen, az oktatási-nevelési intézmények, a társadalmi-politikai közösségek és a társultmunka-

szervezetek. A Szocialista Ifjúsági Szövetség szervezetei e tevékenység hordozói kell hogy legyenek. Nem szabad szem elől tévesztenünk azt a tényt, hogy háború esetén az ifjúság fogja vállalni a legnagyobb terhet, ezért idejekorán fel kell készítenünk, hogy eredményesen teljesíthesse a legbonyolultabb feladatokat is.”

Kétségtelen, hogy a társadalmi önvédelem társadalmosítása olyan forradalmi folyamat, amelyet öngazgatásunk tett lehetővé, de igényli is. Ez nem jelenti azt, hogy az állami szervek és szakszolgálatok szerepe csökken, de helyzetük változik egész politikai rendszerünkben. Ezt a körülményt az idézett ülésen elhangzott beszámolójában V. Bakarić többek között így fogalmazta meg (idézett Forum-kiadvány 1975-ből, 13. oldal):

„A biztonság és a védelem ügyei ilyen módon megszűnnek a szakosított állami és más szervek és szolgálatok kizárólagos ügyei lenni. Az állami szervek — a bíróságok, az ügyészségek, a belügyi szervek, a Társadalmi Könyvviteli Szolgálat, a felügyelőségek stb. — összetevő szakmai részét képezik a társadalmi önvédelemnek, s az a feladatuk, hogy törvényekkel megállapított funkcióik betöltésében a legszorosabban együttműködjenek a társadalmi önvédelem minden más hordozójával és egészében véve tevékenyen közreműködjenek a társadalmi önvédelem építésében.

Természetesen azáltal, szögezi le V. Bakarić, hogy megszervezzük a társadalmi önvédelmet, szocialista öngazgatású társadalmunk védelmében e szervek és szolgálatok szerepe egy cseppet sem veszít jelentőségéből...”